

32. *Симонов П.В., Ершов П.М., Вяземский Ю.П.* Происхождение духовности. – М., 1989.
33. *Тайлор М.* Первобытная культура. – М., 1989.
34. *Токарев С.А.* Ранние формы религии. – М., 1990.
35. *Толочко П.П.* Древний Киев. – К.: Наукова думка, 1976.
36. *Топоров В.М.* Эпоха світового дерева / Всесвіт. – 1977. – № 6.
37. *Федоров-Давыдов Г.А.* Курганы, идолы, монеты. – М.: Наука, 1968.
38. *Федюшина И.Д.* Первые художники и скульпторы. (Путешествие в прошлое по залам Эрмитажа). – Л., 1971.
39. *Шелов Д.Б.* Танаис – потерянный и найденный город. – М.: Наука, 1967.
40. *Фрезер Дж.* Золотая ветвь. – М., 1978.
41. *Фрейдберг О.М.* Миф и литература древности. – М., 1978.
42. *Ямщиков С.В.* Древний Новгород. – М., 1983.

Тема 3. Стародавній Схід і прадавня історія України

Поняття “Сходу” у просторі та часі. Дослідники культур Давнього Сходу: А.Кримський, М.Калинович, Б.Тураєв, С.Ольденбург, І.Дьяконов, В.Алексеев, Ф.Шампольон, С.Крамер тощо. Біблія як історичне і літературне джерело знань про культуру Стародавнього Сходу. Внесок культур Давнього Сходу в скарбницю європейської цивілізації.

Реферати

1. Питання життя після смерті в культурах Давнього Сходу.
2. Трипільська культура – сучасниця найдавніших культур Сходу.
3. Українці: хто ми і звідки?

Література

1. Древний Восток. Книга для чтения / Под ред. В.В.Струве. – 4-е изд. – М., 1961.
2. *Абаев Н.* Буддизм и культурно-психологические традиции народов Востока. – Новосибирск: Наука, 1990.

3. *Авдиев В.И.* История Древнего Востока. – М., 1970.
4. *Бонгард-Левин Г.М.* Древние цивилизации. – М., 1989.
5. *Бродский Б.И.* Пять древних столиц. – М., 1964.
6. *Васильев Л.С.* История религий Востока. – М., 1988.
7. *Голубев Глеб.* Улугбек. – М.: Молодая гвардия, 1960. (Серия “ЖЗЛ”).
8. *Афанасьева В., Луконин В., Померанцева Н.* Искусство Древнего Востока: Малая история искусств. – М., 1977.
9. История Древнего Востока / Под ред. В.И.Кузищина. – М., 1988.
10. *Керам К.* Узкое ущелье и черная гора / Пер. с нем. – М., 1962. (Об истории хеттов).
11. *Замаровский В.* Тайна хеттов. – М.: Наука, 1968.
12. *Косидовский З.* Библиейские сказания. – 2-е изд. / Пер. с польск. – М., 1968.
13. *Крижанівський О.П.* Історія Стародавнього Сходу: Підручник для вузів. – 2-е вид., стереотип. – К.: Либідь, 2002.
14. *Любимов Л.Б.* Искусство древнего мира. – М., 1980.
15. *Струве В.В.* Очерки истории Древнего Востока. – Ленинград, 1956.
16. *Рубинштейн Р.И.* О чем рассказывают паломники Древнего Востока. – М.: Просвещение, 1964.
17. *Тураев Б.А.* История Древнего Востока. – М., 1976.
18. *Церен Э.* Библиейские холмы / Пер. с нем. – М.: Наука, 1966.
19. *Шифман И.Ш.* Финикийские мореходы. – М.: Наука, 1965.

Культура Месопотамії (Межиріччя)

Роль стародавніх народів Межиріччя у створенні його культури. Біблія про історичні події в Месопотамії. Археологічні свідчення про шумеро-вавілонську культуру (розкопки ассирійської столиці Ніневії в XIX ст.).

Видатні культурні здобутки шумерів у галузі архітектури, математики, астрономії та астрології. Винайдення колеса та найдавнішої писемності людства – *клинопису*. “Епос про Гільгамеша” – перший епічний твір в історії людства.

Вавілон – найбільше місто-держава стародавнього світу і найбільша фортеця. *Вавілонська вежа*. Цар Хаммурапі та його

кодекс законів. Вавилонська релігія; пантеон богів. Вплив шумерської міфології на інші релігійно-міфологічні системи. “Висячі сади Семіраміди” як одне з семи чудес світу. Внесок шумеро-вавилонської цивілізації в загальнолюдську культуру. М.С.Грушевський про значення шумерської культури.

Реферати

1. Особливості культурного розвитку народів Месопотамії.
2. Космогонічні уявлення шумерів.
3. Виникнення клинопису та його роль в історії месопотамських цивілізацій.
4. “Епос про Гільгамеша” – пам’ятка літератури світового значення.
5. Архітектурні споруди Вавилону.

Література

1. *Афанасьєва В.К.* Гильгамеш и Энкиду. – М., 1979.
2. *Белицкий М.* Забытый мир шумеров. – М., 1980.
3. *Белявский В.А.* Вавилон легендарный и Вавилон исторический. – М.: Мысль, 1971.
4. *Васильев Л.С.* История религий Востока. – М., 1988.
5. *Заблоцкая Ю.* История Ближнего Востока в древности. – М., 1989.
6. *Замаровський В.* Спочатку був Шумер. – Київ: Веселка, 1983.
7. *История Древнего Востока.* – М., 1979.
8. *Искусство Древнего Востока.* – М., 1971.
9. *История древнего мира. Ранняя древность.* – М., 1989.
10. *Кленгель-Брандт Э.* Вавилонская башня. – М., 1991.
11. *Крамер С.Н.* История начинается с Шумера. – М.: Наука, 1965.
12. *Культура народов Востока: Старовавилонская культура.* – М., 1988.
13. *Любимов Л.Д.* Искусство Древнего мира: Книга для чтения. – М., 1971.
14. *Оппенгейм А.* Древняя Месопотамия. Портрет погибшей цивилизации. – 2-е изд. – М., 1990.
15. *Редер Д.Г.* Мифы и легенды Древнего Двуречья. – М.: Наука, 1965.
16. *Токарев С.А.* Религия в истории народов мира. – М., 1987.
17. *Эпос о Гильгамеше (“О все видавшем”).* – М.; Л., 1961.

Культура Стародавнього Єгипту

Історія виникнення та загальна періодизація. Біблія як джерело інформації про Стародавній Єгипет. Античні джерела – праці Геродота та Платона.

Уявлення єгиптян про створення світу. Геліопольська Еннеада (Велика Дев'ятка богів): *Ра-Атум-Хенрі; Нут, Геб, Шу, Тэфнут, Осіріс, Ісіда, Сет, Нефтіда*. Монотеїзм, політеїзм та пантеїзм в релігії єгиптян. Зооморфізм та антропоморфізм єгипетських богів.

Основні персонажі та ідеї давньоєгипетської міфології.

Єгипетські *піраміди* як архітектурний феномен. Обряд муміфікації померлих. Скарби гробниці фараона *Тутанхамона*.

Ієрогліфічна писемність та історія її дешифрування.

Найвидатніші літературні пам'ятки – “Книга мертвих” і “Бесіда зневіреного із своїм “Ка””. Образотворче мистецтво, скульптура.

Риси культури елліністичного Єгипту. Всесвітньовідомі культурні досягнення єгиптян.

Реферати

1. Особливості єгипетської цивілізації.
2. Міфологія та релігія Єгипту.
3. Архітектура Єгипту.
4. Історія дешифрування єгипетської писемності.
5. Особливості єгипетського живопису. Фаюмський живопис.
6. Скульптурне мистецтво Єгипту.
7. Поховальні скарби фараона Тутанхамона.
8. Нефертіті – “чарівна прийшла”.
9. Релігійні реформи фараона Ехнатона (Аменхотепа IV).

Література

1. *Андреева М.В., Вейц Г.П.* В древнем Египте. – Л., 1968. (Путешествие в прошлое по залам Эрмитажа).
2. *Антес Р.* Мифология в Древнем Египте. – М., 1974.
3. *Боннар Андре.* Египетская цивилизация. Кн. 1-3. – М., 1992.
4. *Валеев Р.У.* Тайна египетских пирамид. – М., 1991.
5. *Васильев Л.С.* Історія релігій Сходу: Навчальний посібник для вищих навч. закладів. – 4-те вид. – К.: Університет, 1999.

6. *Дженкинс Нэнси*. Ладья под пирамидой. – М., 1986.
7. *Замаровський В.* Їх величності піраміди. – К.: Веселка, 1988.
8. Искусство Древнего Египта / Под ред. Ж. Литтнер. – Л., 1947.
9. История искусства Древних стран. – М., 1980.
10. *Каменецкий И.Г.* Памятники египетской религии. – М., 1972.
11. *Керам К.В.* Боги, гробницы, ученые. Роман археологии / Пер. с нем. – М., 1963.
12. *Кинк Х.А.* Как строились египетские пирамиды. – М., 1968.
13. *Кокс Р., Моррис Н.* Семь чудес света. – М., 1997.
14. *Кондратов А.М.* Загадка сфинкса. – М., 1972.
15. *Косидовский З.* Когда солнце было богом / Пер. с польск. – М., 1991.
16. Культура Древнего Египта. – М., 1976.
17. *Лауер Ж.Ф.* Загадки египетских пирамид. – М., 1978.
18. *Матье М.Э.* Древнеегипетские мифы. – М.; Л., 1956.
19. *Матье М.Э.* Во времена Нефертити. – Л.; М.: Искусство, 1965.
20. *Матье М.Э.* Искусство древнего Египта. – М.: Искусство, 1970.
21. *Менар Рене.* Мифы в старом и новом искусстве. – М., 1992.
22. *Мень А.* История религии. – Т. III. – М., 1992.
23. *Моисеева К.М.* Дочь Эхнатона: Повести. – М., 1970.
24. *Монтэ П.* Египет Рамзеса. – М., 1989.
25. *Перепелкин Ю.Я.* Тайна золотого гроба. – М.: Наука, 1968.
26. *Перминов П.* Улыбка Сфинкса. – М.: Наука, 1985.
27. *Павлов В.В.* Искусство Древнего Египта. – М., 1984.
28. *Прус Болеслав.* Фараон: Роман / Пер. с польского. (Любое издание).
29. *Рак И.В.* Мифы Древнего Египта. Серия “Древний Восток: религия, мифология, культура”. – СПб.: Петро-РИФ, 1993.
30. *Рубинштейн Р.И.* В гостях у Хнумхотепа. (Рассказы о древнеегипетских художниках, скульпторах и мастерах). – М.: Просвещение, 1970.
31. *Рубинштейн Р.И.* Загадки пирамид. – М.: Советский художник, 1966.
32. *Савельева Т.Н.* Как жили египтяне во времена строительства пирамид. – М.: Наука, 1971.
33. *Чабб М.* Здесь жила Нефертити / Пер. с англ. – М., 1961.
34. *Юайотт Ж.* Таинственный мир сынов Ра // Курьер ЮНЕСКО. – 1988. – № 10.
35. Энциклопедия “Исчезнувшие цивилизации”. Египет: земля фараонов. – М., 1997.

Китай

(Тема вивчається студентами самостійно)

Культура Давнього Китаю. Архітектурні пам'ятки (Велика Китайська стіна, пагоди). Літературні та історичні пам'ятки ("Ши цзин, І-цзин, "Історичні записки" Сима Цяня). Філософські концепції Давнього Китаю: *даосизм, конфуціанство*. Життя і діяльність Лао-цзи і Конфуція. Образотворче мистецтво, писемність як вид мистецтва. Китайська поезія IX-X ст.

Реферати

1. Вплив конфуціанства на розвиток культури Китаю.
2. Вплив даосизму на розвиток культури Китаю.
3. Архітектура Давнього Китаю. Велика Китайська стіна.
4. Китайська культура і Захід.
5. Триєдність каліграфії, поезії та живопису в мистецтві Китаю.
6. Китайський стиль в архітектурі.
7. Місце китайського живопису в світовій культурі.
8. Традиційні китайські свята.

Література

1. *Авдеев Б.К.* Искусство Китая. – М., 1987.
2. *Евсюков В.В., Комиссаров С.А.* Цинь Шихуан и его гробница. – М., 1982.
3. *Виноградова Н.А.* Искусство средневекового Китая. – М., 1962.
4. *Виноградова Н.А.* Китайская пейзажная живопись. – М., 1972.
5. *Ермаков А.* Культура китайского народа. – М., 1990.
6. Искусство Китая. – М., 1988.
7. *Лаоцзы.* Дао-дэ-цзин / Пер. с китайского. – К.: Общество ведической культуры "Амрита", 1996.
8. *Львов А.Б.* Китай. Очерки. – М.: Наука, 1983.
9. *Крюков М.В.* и др. Древние китайцы в эпоху централизованных империй. – М., 1983.
10. *Малявин В.В.* Конфуций. – М.: Молодая гвардия, 1992. (Серия "ЖЗЛ").

11. *Переломов Л.С.* Слово Конфуция. – М.: ТПО “Фабула”, 1992.
12. *Райнхольд М.* Хрустальный горизонт. Через Тибет к Эвересту. – М.: Планета, 1990.
13. *Рубин В.А.* Идеология и культура Древнего Китая. – М., 1972.
14. Страна Хань. Очерки о культуре древнего Китая. – Л., 1959.
15. *Хиншун Л.* Древнекитайский философ Лаоцзы и его учение. – М.; Л., 1950.
16. *Эберхард В.* Китайские праздники. – М.: Наука, 1977.

Індія

(Тема вивчається студентами самостійно)

Періодизація культур Давньої Індії. Дравідійська культура – III тисячоліття до н.е. (*Хараппа, Мохенджо-Даро*). Індоевропейські племена в Індії. Матеріальна культура, архітектура Давньої Індії. Літературні пам’ятки (“*Веди*”, “*Махабхарата*”, “*Рамаяна*”). Релігійні та міфологічні уявлення давніх індійців. Індійська ведична міфологія. Концепція циклічності розвитку Всесвіту – основа давньоіндійських філософських уявлень. Засновник буддизму – *Сідхартха Гаутама*. Буддизм як філософська система і світова релігія. Індуїзм, брахманізм та їх вплив на культуру Індії. Внесок індійської культури у світову цивілізацію.

Реферати

1. Вірування індійців та поділ на касты.
2. Світ Гімалаїв в творчості Миколи Реріха.
3. Внесок культури Індії у світову цивілізацію.
4. Філософські концепції індійської культури.
5. Релігії в культурі Індії.
6. Індійська ведична міфологія.
7. Архітектура Давньої Індії.
8. Сідхартха Гаутама як засновник буддизму.
9. *Тадж Махал* – найкрасивіша споруда у світі.
10. Як одягаються індійці. Історія національного одягу.

Література

1. *Алехин А.Д.* Николай Константинович Рерих. – М., 1994.
2. *Антонова К.А.* и др. История Индии. – М., 1973.
3. Боги, брахманы, люди / Пер. с чешск. – М.: Наука, 1969.
4. *Бонгард-Левин Т.М.* Древнеиндийская цивилизация. – М., 1993.
5. Древнеиндийская философия. Начальный период. – М., 1963.
6. *Иванов В.В., Топоров В.Н.* История и культура древней Индии. – М., 1963.
7. Культура Древней Индии. – М., 1975.
8. *Левек П.* История Индии в древности. – М.: Пресса, 1991.
9. *Полякова Е.* Николай Рерих. – М., 1985.

Японія

(Тема вивчається студентами самостійно)

Традиційна культура Японії. Архітектурні особливості. Образотворче мистецтво. Літературні та історичні пам'ятки. Філософські концепції, релігійні та міфологічні уявлення. Японські звичаї та національні свята.

Реферати

1. Специфіка японського мистецтва.
2. Побутова культура Японії.
3. Традиційне та сучасне японське мистецтво.
4. Японське *нецке* як різновид мініатюрної пластики.
5. Філософське підґрунтя японського “саду каміння”, “саду дерев”, “саду води”.
6. Мистецтво японської *ікебани*.
7. Місце жінки в японському суспільстві.
8. Національні звичаї та свята японців.
9. Історія національного японського одягу *кімоно*.

Література

1. *Берндт Ю.* Лики Японии. – М., 1988.
2. *Гришелева Л.Д.* Театр современной Японии. – М., 1977.

3. *Дебабов С.А.* Японія. – М., 1973.
4. *Карпенко В.* Японія в глянці і без нього. – К.: Молодь, 1989.
5. *Магидович И.П.* Японские острова. – М., 1948.
6. *Овчинников Всеволод.* Сакура и дуб. Впечатления и размышления о японцах и англичанах. (Любое издание).
7. *Пронников В.А., Ладанов И.Д.* Японцы: этнопсихологические очерки. – М., 1996.
8. *Таити Сакаия.* Что такое Япония. – М., 1992.
9. *Цветов В.* Лес за деревьями. – М., 1994.
10. Япония: Справочник / Под ред. Г.Ф.Киша, К.О.Саркисова и др. – М., 1992.

Тема 4. Антична культура. Україна періоду античності. Греція

Визначення та особливості античної культури.

Загальна періодизація культури Стародавньої Греції. *Крито-мікенська* (егейська) культура (III-II тис. до н.е.). *Героїчний* (гомерівський) період (XI-IX ст. до н.е.). *Архаїчний* період (VIII-VI ст. до н.е.). *Класичний* період (V ст. – ост. чверть IV ст. до н.е.). Культура епохи *еллінізму* (ост. чв. IV ст. – I ст. до н.е.).

Формування грецької міфології. Боги-олімпійці. Поема “*Теогонія*” Гесіода про родовід грецьких богів. Поеми Гомера “*Іліада*” та “*Одісея*” – ґрунтовне джерело грецької міфології. *Троянська війна*. Археолог-аматор *Генріх Шліман* та розкопки легендарної Трої у XIX ст.

Лірична поезія (*Архілох, Алкей, Сапфо*). Виникнення грецького театру та розвиток драматургії. Трагедії *Есхіла, Софокла, Еврипіда*, комедії *Аристофана*.

Розвиток образотворчого мистецтва. *Вазовий живопис*. Формування *доричного, іонічного та коринфського ордерів* в архітектурі. Творчість скульптора *Фідія* (поч. V ст. до н.е.). Афінівський *Акрополь* та його головний храм *Парфенон*.

Давньогрецькі чудеса світу та їх історія: *храм Артеміді в Ефесі; статуя Зевса в Олімпії; мавзолей в Галікарнасі; Колосс Родоський та Маяк на острові Фарос*.

Давньогрецькі філософи та їх школи.